

Rudersdal kulturarvsatlas

Kortlægning af værdifulde kulturmiljøer
Rudersdal Kommune og COWI. Juni 2009

Kulturmiljø

Landstederne ved Strandvejen

Nummer

11

Landskabstype

Kystlandskabet

Tidsepoke

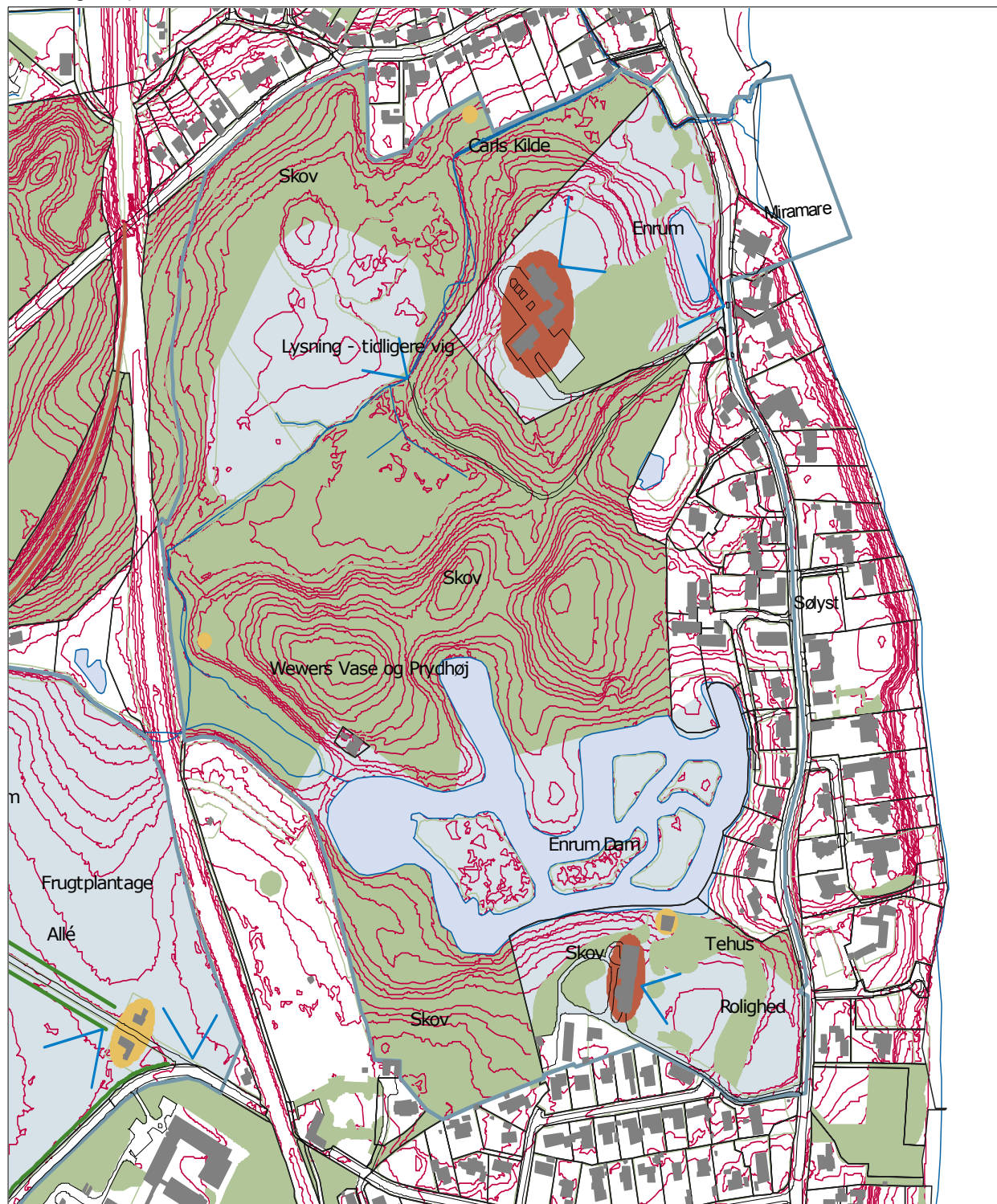
Perioden ca. 1750-1845 ("Udskiftningstid")

Tema

Rekreation, skove og kulturlandskab

Emne

Landsteder

Kulturmiljøets hovedtræk og bærende bevaringsværdier

Værdifuld udsigt	Bærende bevaringsværdier	Matrikler	Højdekurver
Træ	Værdifulde landskabstræk	Vej	Skov
Trærække, levende hegn o.l.	Værdifuld bebyggelsesflade	Bygninger	Vandløb, grøfter o.l.
Linjeformede værdifulde elementer	Skov - værdifuld	Hegn o.l.	Sø
Sigtelinjer	Dominerende bygninger		
Afgrænsning af kulturmiljøer	Bebyggelsesmønster		

Kulturmiljøets hovedtræk og bærende bevaringsværdier

De centrale bygværker i kulturmiljøet er landstederne Enrum og Rolighed på hver sin side af Enrum Dam, som i dag udgør en værdifuld sammenhængende helhed. Begge landsteder ligger som centrum i et romantisk haveanlæg med tilhørende små pavilloner og overraskelser i landskabet.

De hørte tidligere til kystens største og mest overdådige lystejendomme. I dag kan store dele af

kulturmiljøet mest af alt karakteriseres som skov, men der er også bevarede væsentlige spor og strukturer fra storhedsperioden. De tætte skovområder og den tætte og fligede vegetation og det store sø- og engområde skaber tilsammen et oplevelsesrigt landskab.

Bærende bevaringsværdier er hovedbygningerne i sammenhæng med landskabet.

Samlet vurdering og udpegningskriterier mv.

National værdi

Regional værdi

Kommunal/lokal værdi

Unik

Repræsentativ

Egnsspecifik

Fungerende

Autentisk

Hist. kildeværdi

Identitetsværdi

Oplevelsesværdi

Fortælle værdi

Diversitet

Homogenitet

Sammenhæng med naturgrundlag

Afgrænsning

Mod vest afgrænser jernbanen. Mod nord og syd afgrænser villaområder og mod øst dels Øresund, dels Strandvejen.

Kontekst

Gl. Holtegård, Aggershvile, Sølyst, Skodsborg palæ, Nærumgård, Søllerød By, Hestkøbgård, Næsseslottet, Frydenlund og Skodsborg Strandvej.

Bevaringstilstand

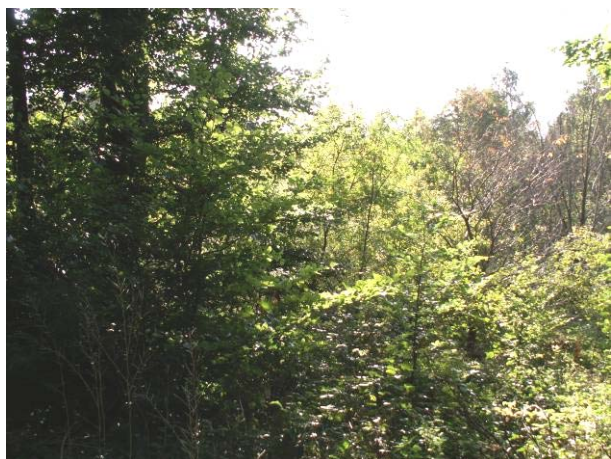
Middel.

Naturgrundlagets hovedtræk

Landstederne ved Øresund tilhører naturgeografisk i **det sydvest-nordøst-gående tunneldalområde** mellem Vedbæk og Furesøen, der blev dannet, da isen smeltede under sidste istid. Hoveddalen strækker sig fra Lille Kalv i Furesøen over Vejle Sø, Søllerød Sø, Attemosen, Kikhænderen og ud til Øresund ved Vedbæk.

Terrænet i den del af tunneldalen, som kulturmiljøet omfatter, er meget kuperet og i bunden er et sø- og vådområde. Det naturlige kystforland mod øst er ganske smalt og kystskrænten stejl.

Jordbunden består af smeltevandssand.

Billedtekst - Enrum og Rolighed tilhørte tidligere nogle af kystens største og mest overdådige landsteder. I dag har naturen "tilbageerobret" mange af herlighederne.

Landskabets hovedtræk

Arealanvendelse og landskabselementer

Landskabets store herlighedsværdier har siden 1700-tallet tiltrukket overklassens interesse for egnen, og det gælder fortsat. Enrum og Rolighed tilhører de for egnen karakteristiske landsteder, men der er langt fra fordums storhed med prægtige og meget store parkanlæg og til i dag. De nærmeste omgivelser rundt om bygningerne fremstår som velholdte herskabsvillaer med klippe hække og store plæner. De øvrige omgivelser fremstår ikke længere som parkanlæg. Den tidligere akse fra Enrum hovedbygning og ud til en vase på en prydshøj fra 1784 kan ikke mere erkendes, og de tidligere parkanlæg med snoede stier, kanaler, bække, amøbeformede søer, særprægede bygninger mv. har naturen erobret tilbage. Mange af disse tidligere anlagte landskabsoplevelser kan kun genfindes, hvis man leder ihærdigt.

Enrum Skov begynder øst for Trørød Skov og fortsætter ud mod Øresund. Jernbanen skærer

midt igennem de to skove. Enrum Skov kan opleves via stier og rummer flere monumenter fra den romantiske have fra slutningen af 1700-tallet.

Skoven er meget afvekslende: Enrum Dam, moser og eng dominerer mod syd, og de resterende to tredjedele er bevokset med tætte og høje løvtræer, især bøg, og lidt nåletræer. Terrænet i tunneldalsområdet er også afvekslende, idet bakkerne rejser sig stejlt op fra kysten og det omgivende terræn helt op til omkring 20 meter over havet.

Centralt i Enrum Skov er der en lavtliggende flade, der ligger ca. 6 m over havet. Denne flade har været en sydlig vig i den tidligere Vedbæk Fjord, der eksisterede, da stenalderhavet var på sit højeste. Kikhanerenden passerer den nordlige del af Enrum Skov.

Der er ikke offentlig adgang til de to tidligere landsteder, men der er offentlig adgang til en del af parken og hele skoven omkring Enrum.

Billedtekst - Enrum. Lidt af parkanlægget er bevaret tættest på hovedbygningerne.

Rumlige og visuelle forhold

I dag opleves Enrum som et kontrastrigt landskab af naturprægede områder med rester af kultiverede haver med markante bygningsanlæg.

Skovområdet og det relativt begrænsede udsyn over omgivelserne danner et landskab i lille skala. De mange bevoksninger danner skiftevis åbne og delvist lukkede rum, som står i stærk kontrast til Enrums og Roligheds åbne haveanlæg med havudsigt.

Udsigter og visuelle sammenhænge

Fra lysninger i Enrum Skov og ind over søområderne er der fine udsigter, men der er ikke visuel sammenhæng mellem de to landsteder. Fra Strandvejen er der udsigt over Øresund og til Enrums haveanlæg og bygninger. Fra bygninger og fra haveanlæg nær de to landsteder er der ligeledes udsigt over Øresund.

Billedtekst - Enrum. Store dele af ejendommen består af velvoksen skov.

Billedtekst - Det store søområde midt mellem Rolighed og Enrum er et væsentligt element i kulturmiljøet.

Billedtekst - Væsentligt er det at bevare udsigten over de åbne områder i Enrum Skov. Gennem udkanten af dette åbne område løber Kikhanerenden.

Kulturhistoriske hovedtræk

Billedtekst - Historisk kort. Produceret i perioden 1842-1899. KMS

Billedtekst - Øresunds vandspejl og de mest dramatiske kyststrækninger tiltrak hovedstadens rigmænd i 1700-tallet. Mange valgte at opføre landsteder her.

Hovedtræk

Øresunds vandspejl og de mest dramatiske kyststrækninger langs Sundet har tidligt tiltrukket Hovedstadens rigmænd. Det ses ikke mindst på strækningen mellem Skodsborg og Vedbæk, hvor seks-syv landsteder blev opført allerede i den florissante periode i slutningen af 1700-årene. Kronologisk var det en beskeden begyndelse i 1724, hvor det senere Aggershvile fremstod i form af en "eneboerhytte". Eneboerhytten blev i 1783 erstattet af et mere stateligt hus, der siden er ombygget. I ca. 1 km afstand fra kysten opførte kongen det

ottekantede lyststed Frydenlund ca. 1725. I 1730'erne opførte Christian den 6.s betroede kammertjener Georg Christian Jacobi sit landsted Enrum blot 250 meter fra kysten. På samme tid opførte en kongelig embedsmand Sølyst, som senere blev udvidet til en herregårdslignende bygning, som i alt væsentligt stadig består. I anden halvdel af 1700-tallet opstod Rolighed, Bakkehuset og Alexandria (i dag Miramare). De er alle enten ombygget eller nyopført senere, og i området blev helt frem til vor tid opført flere markante villaer: Bondicar (1900), Rosenhøj (1910),

Rosenlund (1918), og man kan lade opremsningen afslutte med Arne Jacobsens hus for Rütwen-Jürgensen (1956) på Skodsborg Strandvej 300.

Området tiltrækker stadig de velbeslåede bygherrer, som helst skjuler deres store huse helt ude ved kystskrænten. Fra Sundet ser denne strækning af Strandvejen meget mere bebygget ud end fra selve vejen.

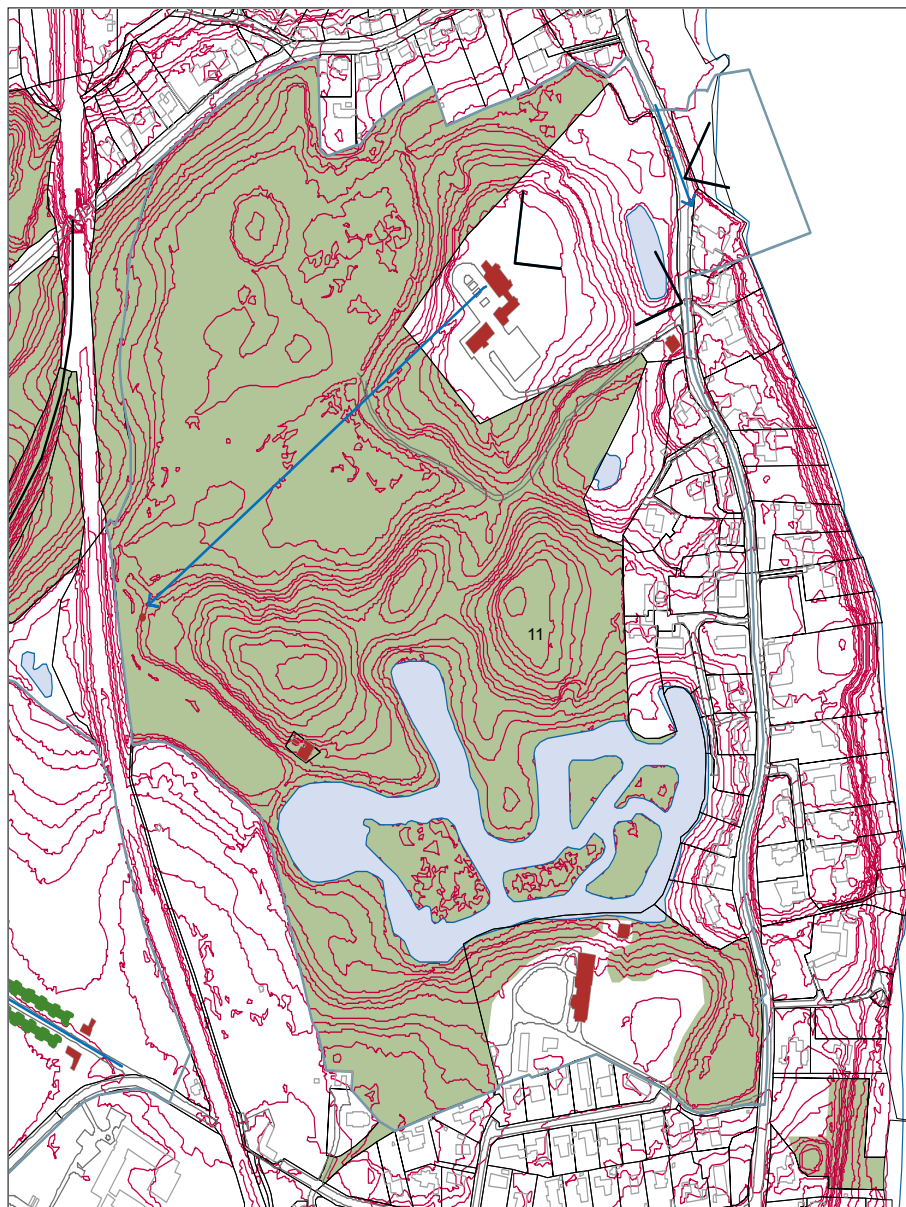

Billedtekst - Karls Kilde hører til en af overraskelserne i det romantiske haveanlæg.

Billedtekst - Wewers vase står i dag midt i skoven. Engang var prydhøjen med vasen et pejlemærke, placeret i akse, der udgik fra hovedbygningen.

Arkitektoniske hovedtræk

*Billedtekst - Bevaringsværdige arkitektoniske sammenhænge. Den højroede farve angiver **Dominerende bygninger**. Den lyserøde angiver **Bebyggelsesmønster**. De blå vinkler og pile angiver **Udsigt og Sigtelinjer**.*

Hovedtræk

De centrale bygværker i området er landstederne Enrum og Rolighed.

Enrum er det mest imponerende af de to. Landstedet er opført i sin nuværende skikkelse i 1864, stilen er historicistisk med elementer af engelsk gotik. Hovedbygningen synes med sine ret små vinduesåbninger og beskedne frontkvist ikke ganske velproportioneret, men er til gengæld rig på fine detaljer. Det lille portnerhus er med sine kal-

kede vægge og stråtag en fin kontrast. Fra hovedbygningen har en sigtelinje peget mod Wewers vase i skoven. Den er i dag tilgroet, men fornemmes når man står ved vasen og kigger mod Enrum.

Rolighed er mere ydmyg, og fremstår især sådan i dag, hvor grunden er væsentligt mindre, end den har været tidligere. Ejendommen stammer tilbage fra 1700-tallets sidste halvdel. Roligheds nuværende hovedbygning er opført i 1927 oven på det

gamle fundament. I parken ved Enrum Dam findes et - desværre stærkt forfaldent - romantisk "Tehus" i Schweizerstil.

Billedtekst - Sidebygning til Villa Enrum. Det elegante indgangsparti gør huset lettere end den tungere hovedbygning.

Billedtekst - Hovedbygningen ved Enrum. Den enkle og lidt tunge historicisme med de sparsomme vinduesåbninger løftes af en række fine detaljer.

Elementer i bebyggelsen

Langs selve strandvejen ses en lang række huse, som vidner om den overgang fra "landsteder" med store jordtilliggende, til villaer med mindre haver, som fandt sted i midten af 1800-tallet og frem til begyndelsen af 1900-tallet.

Den fine villa Miramare er opført i 1888 og tegnet af Hack Kampmann på en grund, hvor tidligere landstedet Alexandria lå. Det er en historicistisk villa, der henter sin inspiration i mauriske og arabiske motiver.

Derudover skal blandt flere fremhæves den senklassiske villa Sølyst, tegnet i 1850 af arkitekten Nebelon.

Billedtekst - Villa Rolighed. Huset er ombygget flere gange, og stilen derfor svær at sætte i bås. Alligevel fremstår helhedsindtrykket harmonisk.

Billedtekst - Villa Rolighed. Facaden mod haven.

Billedtekst - Portnerbolig ved Villa Enrum.

Sårbarhed og anbefalinger

Sårbarhed

Bevaringstilstanden af det tidligere romantiske haveanlæg er yderst ringe. Bygningerne fremstår velholdte.

Kulturmiljøet er yderst sårbart over for yderligere forfald af de bevarede rester af de tidligere så prægtige haveanlæg samt over for indgreb, der få vandstanden i søerne til at ændre sig væsentligt. De ældste dele af de skovdækkede arealer bør bevares, men generelt er store dele af området sprunget i krat og skov, så der i dag kun er få af de tidligere lysninger og større åbne arealer bevareret.

Kulturmiljøets bygninger bør ikke udsættes for nedrivning eller manglende vedligeholdelse af bygninger samt til- og ombygninger, der i stil og materialevalg ikke harmonerer med lokal traditionel byggestil.

Udpluk af planer og beskyttelse

- Enrum hovedbygning, sidefløje, herskabsstald og Kong Karls Kilde er fredet efter bestemmelserne i bygningsfredningsloven.

- Den sydligste del af kulturmiljøet er fredet efter bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven.

- Hele området er i regionplanen udpeget som område med kulturhistoriske værdier. Langs banen findes et beskyttet sten- og jorddige. Der findes to fredede fortidsminder i området.

- Hele området er i regionplanen udpeget som område med landskabelige værdier.

- Hele området er i regionplanen udpeget som beskyttelsesområde for interesser, der vedrører landskab, natur og kulturarv.

- Store dele af er omfattet af naturbeskyttelseslovens bestemmelser om beskyttet natur og vandløb.

- Hele kulturmiljøet er i regionplanen udpeget som friluftsområde.

Anbefalinger

Karakteren af det oprindelige landsted fra den florissante periode bør fastholdes og om muligt genetableres.

Der bør i første omgang udarbejdes en vejledning til ejere og brugere med gode råd om bevaring og forbedring af bygninger og om landstedets sammenhæng med de store herlighedsværdier i omgivelserne.

Det anbefales endvidere at udarbejde en helhedsplan med tilhørende mulige virkemidler, der først og fremmest kan sikre de tidligere haveanlæg mod yderligere forfald. Det anbefales at få genskabt - evt. dele af - haveanlæggene, herunder stier, kanaler, lysninger og beplantninger. Væsentligt er det især at få genskabt udsigtskilen fra Enrum til prydhøjen med Wewers vase. Planen bør herudover også kunne anvendes til at sikre bygningsværdierne, som ud over hoved-, side- og driftsbygninger især også omfatter "tehuset" i schweizerstil, Wewers vase og prydhøjen, Karls Kilde og de andre overraskelser i de tidligere romantiske anlæg. Der bør endvidere arbejdes mod at få forbedret adgangen for offentligheden, så flere kan nyde områdets herlighedsværdier.

Billedtekst - Romantisk tehus ud mod Enrum Dam. Huset trænger til en kærlig hånd.